

М. АМОСОВ

ЖИТИ ЗА ЗАПОВІДЯМИ — ЦЕ БЕЗПРОГРАШНО

Численні публікації і виступи на телебаченні академіка НАН України М. М. Амосова, в яких він розмірковує про людину, про її соціальні прояви, про значення в її житті релігії та ідеї Бога, дали привід одному з читачів — В. Авдюхову — звернутися до вченого з відкритим листом і висловити своє бачення цих проблем. Зокрема, автор листа, дискутуючи з М. М. Амосовим, посилається на відомого фізіолога Н. П. Бехтерева. Він нагадує, що у телепрограмі А. Караулова «Момент істини» на запитання ведучого «Чи вірите Ви в Бога?» вона відповіла ствердно і пояснила, що її погляди змінилися після смерті її чоловіка, коли вона стала свідком деяких неояснених явищ. У листі наведені слова Н. П. Бехтеревої: «Тепер я думаю, що, можливо, мають рацію ті, хто вважає, ніби мозок лише керує тілом, а свідомість, особистість людини — це щось зовсім інше». Далі читач розмірковує про наявність у людини, крім фізичного, ще кількох «іноматеріальних» тіл, розповідає про власний досвід «виходу в астрал» і т. д.

Публікуємо з незначними скороченнями відповідь М. М. Амосова на цей лист, водночас ввівши до неї деякі фрагменти з додаткових коментарів, які дав учений з приводу порушеної теми.

На 95 % я не вірю в реальність Ваших «астральних» пригод. Вони більш схожі на сни чи галюцинації. Надто багато деталей. Власне, про «вихід в астрал» я вперше почув ще у 1936 році від мого вчителя, професора фізики на засланні, [Вадима Євгеновича Лашкарьова](#). До того він багато займався спиритизмом і знався на парапсихології. В Бога не вірив. Явища, подібні до тих, які описуєте Ви, вважав «іншою фізикою, що інколи змикається з нашою». Сам він «в астрал» не виходив, лише чув про це, але нібито бачив «матеріалізацію духу»...

Після розповідей Лашкарьова я все життя цікавився чудесами і феноменами, але сам жодного разу не бачив їх підтвердження. Не потребував я і Бога. Фізіологія, психологія, кібернетика пояснювали мені механізми мислення і психіки. Однак навколо неоясненого розмови точаться безперестанку. Останнім часом з'явилася величезна кількість інформації: неймовірні випадки описуються в газетах і книгах, скрізь віщають цілителі, екстрасенси. І в нашому Клубі професорів при Будинку вчених у Києві не раз звучали доповіді щодо різноманітних аспектів парапсихології.

До речі, викликає подив те, як мало за останні 65 років змінилися уявлення про надзвичайні явища. Ті ж визначення — полтергейст, левітація, телепатія, яснобачення... І так само відсутні наукові дослідження — з контролем, з публікаціями у престижних наукових виданнях.

Щоправда, кілька років тому мені трапилася солідна книга В. Н. Запорожця «Контури світобудови» (Москва: Скорина, 1994. — 622с.). Перелік використаної літератури у книзі — 1500 назв. Автору 92 роки, він вважає себе атеїстом і матеріалістом, проте займається спиритизмом, переконаний, що потойбічний світ існує, що можна спілкуватися з

померлими, дуже реалістично описує існування душ (наприклад, вони бувають добрі та злі, мають певні професії, харчуються фруктами тощо).

Окрема розмова про Н. П. Бехтереву, бо саме Ваша обізнаність з її поглядами спонукала мене написати цього листа, інакше відповів би Вам: «Дякую», — та й по всьому.

Так от, з Наталею Петрівною я був досить добре знайомий уже років двадцять тому. Вона — вчений екстра-класу, людина дуже самовпевнена. Її знамениту телебесіду з Карауловим, на яку Ви посилаєтесь, я дивився і знаю думку з цього приводу провідних нейрофізіологів Києва — теж учених найвищого рівня. Вживаних ними епітетів не наводжу. Однак я був з ними згодний.

Проте нещодавно я отримав журнал «Наука и жизнь» (№ 7, 2001 р.), а в ньому — цілком наукова стаття Н. П. Бехтеревої «Мозок людини — надможливості і заборони». У статті наводяться результати інструментального дослідження дітей і молоді, навчених В.М. Бронниковим бачити із заплющеними очима. В однієї з досліджуваних «взагалі немає очей» (це слова зі статті). Пригадалося, що у нашому Клубі професорів кілька років тому демонстрували історії хвороб таких дітей. Вони бачать, розрізняють контури і кольори, деякі, здається, навіть читають. Але це явище з розряду феноменальних — на зразок здатності рахувати з дивовижною швидкістю, вгадувати думки (як Мессінг) або читати пальцями. Неймовірно, незрозуміло, і ми, визнавши факт, примиряємося з його непоясненністю. Втім, не розглядаємо ці явища як замах на матеріалізм науки.

Але у згаданій статті йдеться про дещо інше. Було проведено дослідження струмів мозку за допомогою електроенцефалограми у тих, хто бачив із заплющеними очима. Виявилось, що під час цих дослідів у зоровій корі відбуваються сплески потенціалів, як і при звичайному баченні. Але й це ще не все. У деяких дослідах сприйняття без участі очей зберігалось, а сплески на кривих електроенцефалограми зафіксовані не були. Таке ж спостерігалось в учасників експерименту й одразу після вправ з пов'язкою на очах, хоча очі у них були вже відкриті. Отож, був доведений «феномен прямого бачення» і «можливість безпосереднього надходження інформації в мозок, без участі органів чуттів» (цитати із статті Н. П. Бехтеревої).

Який же висновок? Він полягає в тому, що існує можливість переробки інформації не тільки внаслідок «рутинної фізіології» мозкових структур. Чи не за законами «іншої фізики» В. Є. Лашкарьова діє цей незвичайний механізм сприйняття? Тоді доводиться припустити паралельну дію «першої» та «другої» фізик у процесі мислення; більше того — одночасне існування «двох фізик» в усіх життєвих явищах. А може, і в неживій матерії? Якщо піти далі в цих припущеннях, то чи не та, «інша фізика» відіграла вирішальну роль в еволюції світу? Можливо, колись була тільки вона і на ній побудований Всесвіт? А вже з неї походить «наша» фізика (з її «первинним вибухом»), за законами якої ми існуємо, скажімо, на 95 %. Тоді розмірковування про Шамбалу, попередні світи та їх мешканців можуть здатися не такими вже фантастичними. А звідси недалеко й до того, щоб визнати існування потойбічного життя наших «Я» у вимірі «іншої фізики».

Однак я не такий легковірний, щоб погодитися з усім, що перелічив. Для цього я надто вже лікар. Живу і мертво матерію бачу все життя. Ніякої «іншої фізики» вона не потребує. Смерть настільки реальна, що наївно сподіватися на потойбічне життя. І ще одне: я давно вивчаю механізми Розуму і стверджую: мені майже все зрозуміло. Можна змоделювати свідомість, підсвідомість, «душу», Бога. І це станеться, коли зросте потужність техніки. Звичайно, з моїми прогнозами не всі погодяться, але кожен має право на своє бачення.

І все ж фактів існування «іншої фізики» накопичено занадто багато, щоб «від порога» усе заперечувати. На жаль, наші «нормальні» природничі науки навіть не намагаються їх перевіряти — усе зверхньо відкидають.

Водночас існує чимало теорій психізму. У переліку В. Н. Запорожця їх 28. Перелічувати немає потреби, оскільки всі вони сумнівні. З них матеріалістичні теорії справляють враження жонглювання фізичними термінами. На думку В. Н. Запорожця, існує «специфічна психічна енергія» — щось на зразок «другої фізики» В. Є. Лашкарєва.

Дуже популярним у наш час стало індійське вчення про карму як певний лічильник при «душі», який кількісно виражає моральність людських вчинків. Мовляв, зростання карми спричиняється поганими вчинками, а зменшення — хорошими, причому душа померлого з обтяженою кармою може бути переселена навіть у тварину. І це ще не все: вважається, що кожна особиста карма впливає на суспільну — погана погіршує, а хороша її поліпшує. Якщо провести аналогію з християнськими віруваннями, то карма відповідає сумі скоєних за життя гріхів, від чого залежить місце перебування душі на тому світі (рай, чистилище, пекло).

Все це для мене звучить непереконливо. Як медик я можу послатися на такий показник щастя, як відсутність хвороб. Так от: лікарські спостереження аж ніяк не дають доказів того, що хороші люди щасливіші за поганих: тяжкі хвороби і травми не оминають і їх. Проте суб'єктивно хороші люди частіше почувуються щасливими, ніж погані. Душевні якості, а значить, і щастя, частково запрограмовані в генах через потреби і характер. До того ж багато що залежить від зворотних зв'язків — стосунків з іншими людьми: до хороших майже всі ставляться краще.

У зв'язку з предметом нашого обговорення постає питання про Бога. В. Н. Запорожець визнає існування душі без Бога. На його думку, можна говорити лише про різні форми матерії, підпорядковані законам певних просторових і часових світів. А чи можлива висока мораль без Бога? Я відповідаю: «Так».

Є такий ланцюжок природних подій: самоорганізація — ускладнення матерії — еволюція — людина біологічна — зграя — необхідні для її виживання і стійкості суспільні потреби: спілкування, альтруїзм, віра авторитетам, прагнення до лідерства. До того ж, людина має механізми мислення і творчості, тобто здатність до формування узагальнених моделей і відкриття факту причинності. Поєднання цих механізмів з потребою вірити і покладатися на найвищий авторитет призвело до створення культу богів.

Заповіді також створені людьми. Знаючи «гріховні» людські потреби, що шкодять міцності суспільства (як-от: красти, брехати, перелюбствувати, навіть убивати), розумні вожді (той же пророк Мойсей) склали закони і, щоб надати їм більшої ваги, приписали їх авторство богам. Христос додав до заповідей прощення і непротивлення злу. Комуністи замінили богів ідеологією, але авторитету вождів та ідей виявилось недостатньо для стійкості суспільства.

Отже, чи існує «інша фізика»? Схоже, що так. Однак чи є вона вищою порівняно з нашою? Можливо, тільки первинною? Адже феномени і чудеса не мають ніякого морального навантаження, поки не йдеться про «душі» та «потойбічний світ». Те саме стосується і дослідів Н. П. Бехтеревої: можна припустити, що в них виявляються давніші властивості матерії — здатність до сприйняття будь-якою живою клітиною «іншої фізики». Існування Бога при цьому не обов'язкове. До того ж не виключено, що в більшості феноменів вирішальна роль належить грі фантазії у неконтрольованій

підсвідомості. Зрештою, «потрібні додаткові дослідження», як люблять говорити вчені.

А що ж чинити нам у цій ситуації? Лише одне — жити за Заповідями. Це безпрограшно — і в тому разі, якщо припускати існування Бога, і тоді, коли орієнтуватися на банальне матеріальне щастя. Я переконаний, що Заповіді йдуть не від Бога, а створені тими, хто розумів необхідність оптимізації суспільства. Але з Богом легше підтримувати мораль. Тому я висловлююся за релігію.